

OGÓLNOPOLSKIE
TOWARZYSTWO
OCHRONY PTAKÓW

ul. Odrowąża 24, 05-270 Marki k. Warszawy, tel.: +48 22 761 82 05, faks: +48 22 761 92 51, e-mail: biuro@otop.org.pl, www.otop.org.pl
Pomorskie Biuro OTOP, ul. Lipowa 4, 84-230 Rumia, tel./fax: +48 58 341 26 93, e-mail: pomorze@otop.org.pl

Tytuł projektu: Wsparcie działań z zakresu ochrony czynnej oraz badanie skuteczności tych działań na terenie rezerwatu przyrody Beka

Nr umowy: WFOŚ/D/569/3921/2021

Tytuł dokumentu: Sprawozdanie z realizacji projektu wraz z opisem osiągniętego efektu rzeczowego i ekologicznego – umowa nr WFOŚ/D/569/3921/2021

Koszt kwalifikowany: 68 217,06 zł

Kwota dotacji: 47 181,06 zł

Okres realizacji: 16.04.2021 – 30.04.2022 r.

1. Organizacja wypasu koników polskich na terenie rezerwatu przyrody „Beka”

1.1. Konserwacja bieżąca infrastruktury wypasowej

W ramach tego zadania zakupiono elementy infrastruktury wypasowej, tj. pastuchy, tabliczki informacyjne (zakaz dokarmiania koni) oraz inne elementy niezbędne do sprawnego działania infrastruktury. Dzięki temu instalacja stała się efektywniejsza i pewniejsza, co zwiększa bezpieczeństwo wypasanych zwierząt oraz pomaga w realizacji nadzoru nad wypasem, będącym działaniem z zakresu czynnej ochrony ekosystemów.

1.2. Opieka weterynaryjna i kowalska

Stała kontrola weterynaryjna zapewnia komfortowe życie stada i zabezpiecza przez poważnymi sytuacjami, zagrażającymi zdrowiu lub życiu. Ponadto stado poddawane jest dwukrotnie w ciągu roku odrobaczaniu, które sprzyja utrzymaniu ich w dobrej kondycji.

Najpoważniejsze interwencje spowodowane były niestety nieodpowiedzialnym działaniem osób postronnych, które przez dokarmianie koni nieodpowiednim dla nich pokarmem, przyczyniły się do zatruć pokarmowych i tzw. kolek. Aby wykluczyć takie sytuacje w przyszłości, na ogrodzeniach kwater pojawiły się tabliczki informujące o kategorycznym zakazie karmienia.

Ze względu na warunki terenowe na terenie rezerwatu (tereny podmokły, na podłożu organicznym), co powoduje wolniejsze ścieranie się kopyt, niezbędne jest stosowanie kowalskiej korekcji kopyt, tzw. werkowania. W ramach dotacji werkowaniu poddano 15 koni.

1.3. Zakup osprzętu dla koni

W ramach zadania zakupiono osprzęt i akcesoria dla koni, w tym kantary i liny. Zakupiony osprzęt jest niezbędny do pracy z końmi (przeprowadzenie zabiegów kowalskich i weterynaryjnych) oraz prowadzenia podstawowego treningu.

1.4. Zakup paszy zimowej

Pasza na okres zimowy kupowana była od okolicznego rolnika. W związku z tym, że OTOP nie posiada w rejonie rezerwatu przyrody „Beka” odpowiedniego zaplecza technicznego, pasza kupowana była partiami, przez okres zimowania koni na kwaterze zimowej w miejscowości Osłonino.

Ponadto w ramach dotacji opłacano wodę wykorzystywaną do pojenia koni.

1.5. Oplata dzierżawy kwatery zimowej i placu maszynowego

Na okres zimowy stado koników polskich opuszcza teren rezerwatu, ponieważ warunki w rezerwacie uniemożliwiają ich zimowanie. W tym czasie przebywają na dzierżawionej na ten czas działce w miejscowości Osłonino.

Umowa dzierżawy została podpisana w dniu 27.11.2021 r. i obejmuje okres do 15.05.2022 r.

Ze względu na brak własnego zaplecza technicznego, OTOP dzierżawi plac maszynowy w miejscowości Osłonino. Plac zapewnia możliwość parkowania maszyn i sprzętu rolniczego, jego podstawowego serwisowania i konserwacji. Stosowną umowę dzierżawy podpisano w dniu 14.10 2021 roku na okres od 15.10.2021 do 14.10.2022 r.

1.6. Bieżące naprawy, serwisowanie i konserwacja maszyn i sprzętu

W ramach tego zadania udało się dokonać niezbędnych napraw maszyn, które wykorzystywane są na terenie rezerwatu do zadań z zakresu czynnej ochrony oraz opieki nad stadem koników.

Realizacja tego zadania umożliwiła:

- utrzymanie sprawnego i efektywnego parku maszynowego;
- zakup części zamiennych i materiałów eksploatacyjnych;
- utrzymanie sprawnego i bezpiecznego samochodu służbowego;
- naprawę uszkodzonego sprzętu do poboru wody, służącej do pojenia koni.

2. Monitoring drapieżników i ochrona ptaków lęgowych, monitoring botaniczny i ornitologiczny

2.1. Monitoring drapieżników

W ramach zadania zrealizowano monitoring gatunków ssaków, których obecność na terenie rezerwatu może mieć wpływ na stan zachowania i sukces lęgowy ptaków gniazdujących w rezerwacie, w tym przede wszystkim cennych gatunków siewek. Metodyka badań miała na celu rozpoznanie miejsc występowania i ocenę liczebności 9 gatunków ssaków drapieżnych i dzika. Ponadto w wyniku badań stwierdzono obecność dwóch gatunków wcześniej nie uwzględnionych w metodyce.

Przeprowadzone badania terenowe i analizy pozwoliły na sformułowanie następujących wniosków:

- z 10 gatunków ujętych w metodyce w trakcie realizacji badań stwierdzono

8 gatunków: lisa *Vulpes vulpes*, jenota azjatyckiego *Nyctereutes procyonoides*, norkę (wizona) amerykańską *Neovison vison*; łasicę *Mustela nivalis*, tchórze europejskiego *Mustela putorius*, kota domowego *Felis catus*, psa domowego *Canis familiaris* i dzika *Sus scrofa*. Na podstawie przekazu ustnego stwierdzono obecność trudno wykrywalnego gronostaja *Mustela erminea*. Ponadto stwierdzono obecność dwóch gatunków nie uwzględnionych pierwotnie w metodyce: borsuka *Meles meles* i wydry *Lutra lutra*. Nie potwierdzono obecności szopa pracza *Procyon lotor*;

- spośród 7 drapieżników i dzika zdecydowanie największą liczbę stwierdzeń obecności gatunku zaobserwowano w przypadku lisa. Do tego, obecność szczątków ptaków w odchodach lisów wyraźnie wskazuje, że lisy mają największe znaczenie dla sukcesu lęgowego rzadkich ptaków lęgowych (zwłaszcza siewek), gniazdujących na obszarze rezerwatu;
- pomimo intensywnego odłowu w trakcie badania zaskakuje brak odłowu norki amerykańskiej. Potencjalnie w pułapki mogły też się łapać tchórze, gronostaje i łasice, lecz odłowiono jedynie szczury wędrowne.

2.2. Ochrona indywidualna gniazd

W ramach tego zadania zakupiono kosze nagniazdowe, których parametry techniczne zaczerpnięto z publikacji „*Managing predation on ground – nesting birds: the effectiveness of nest exclosures*”, aurostwa Isakssona D., Wallandera J. i Larssona M. (Biol. Cons. 136 (2007) 136-142). Kosze wykorzystywane są do zabezpieczania wykrytych gniazd czajki *Vanellus vanellus* przed ich splądrowaniem w okresie wysiadania przez drapieżniki naziemne. Ponadto, aby monitorować sytuacje wokół gniazd zakupiono fotonpułapkę, dzięki której możliwe jest dokumentowanie zachowań gniazdujących ptaków i innych zwierząt w rejonie gniazda oraz ewentualnie określenie sprawców zniszczenia lęgów.

2.3. Monitoring botaniczny

Monitoring botaniczny najcenniejszych siedlisk przyrodniczych w rezerwacie prowadzony jest od 2011 roku. Jego zadaniem jest przede wszystkim badanie odpowiedzi poszczególnych siedlisk na prowadzone działania z zakresu ochrony czynnej, w tym koszenia łąk i wypas zwierząt. Wykonuje się go za pomocą badania: stanu zachowania szaty roślinnej, obecności gatunków charakterystycznych dla danego siedliska przyrodniczego i ich kondycji, a także obecności i kondycji trzciny pospolitej - gatunku ekspansywnego, o dużym walorze dynamicznym. Badania prowadzone są metodą zdjęć fitosocjologicznych na 5 transektach.

2.4. Monitoring ornitologiczny

Monitoring ornitologiczny w rezerwacie prowadzony jest od 2004 roku. Jego celem jest dostarczenie danych dotyczących liczebności i trendów zmian liczebności ptaków lęgowych, których obecność związana jest ze stanem siedlisk w rezerwacie.

Z wyników tegoż monitoringu wynika, że miniony sezon lęgowy (2021) był kolejnym z rzędu sezonem, w którym występowały korzystne dla lęgowych ptaków warunki siedliskowe. Sezon ten został oceniony w raporcie jako bardzo dobry zarówno pod kątem liczebności, jak i sukcesu lęgowego wielu gatunków ptaków wodno-błotnych. Również liczebności ptaków migrujących, przebywających okresowo na terenie rezerwatu, były wysokie.

3. Koordynacja projektu

Został projektowy składał się z trzech osób: kierownika rezerwatu jako koordynatora projektu, specjalisty ds. obszarów chronionych, której zadaniem jest wsparcie merytoryczne oraz pracownika terenowe, odpowiedzialnego za realizację części zadań w terenie.

Dzięki efektywnej współpracy z zespołami realizującymi zadania zlecone udało się z sukcesem zrealizować wszystkie zadania zawarte w harmonogramie i efektywnie wykorzystać otrzymaną dotację.

Efekt rzeczowy

W ramach realizacji przedmiotowego projektu w zakresie rzeczowym udało się uzyskać:

- odpowiednią opiekę konikom polskich w okresie zimowania, w tym dostęp do odpowiedniej jakościowo paszy, wody oraz opiekę weterynaryjną i kowalską;
- sprawną infrastrukturę wypasową, gwarantującą bezpieczną realizację wypasu zarówno dla zwierząt, jak i odwiedzających rezerwat;
- zgromadzić materiały niezbędne do badania sukcesu lęgowego ptaków w rezerwacie oraz realizacji dalszych działań, służących zwiększeniu tego sukcesu;
- sprawny i efektywny park maszynowy, który spełnia wszystkie wymogi bhp i środowiskowe, aby móc realizować zadania w zakresie ochrony czynnej w rezerwacie;
- poprawę oznakowania rezerwatu, a przez to zwiększenie świadomości odwiedzających o zasadach przebywania na terenie rezerwatu.

Efekt ekologiczny

Najbardziej znaczącą częścią efektu ekologicznego przedmiotowego projektu jest dalsze osłabienie presji szuwaru trzcinowego na cenne zbiorowiska roślinne w rezerwacie poprzez

wypas stada koników polskich. Ograniczanie zasięgu szuwaru trzcinowego gwarantuje utrzymanie cennych zbiorowisk wraz ze stanowiskami wielu rzadkich gatunków roślin. Ponadto zachowanie siedlisk o niskiej roślinności stanowi podstawowy element ochrony populacji rzadkich ptaków siewkowych, gniazdujących w rezerwacie, z czajką, krwawodziobem i kszukiem na czele. Na podstawie wyników monitoringu ornitologicznego przeprowadzonego w sezonie lęgowym 2021 stwierdzono w przypadku tych trzech kluczowych dla rezerwatu gatunków:

- czajka – 12-14 par lęgowych, czyli tyle samo lub nieco więcej niż w roku ubiegłym (sezon 2020 – 12 par);
- krwawodziób – 3-4 pary lęgowe, czyli więcej niż w roku ubiegłym (sezon 2020 – 3 pary)
- kszuk – wyznaczono 3 terytoria lęgowe o gniazdowaniu prawdopodobnym, co daje wynik wyższy niż w latach 2010-2020 (0-2 terytoriów lęgowych).

Zrealizowane badania o charakterze inwentaryzacji i monitoringu dostarczyły kolejnej porcji wiedzy, która posłuży do planowania zasięgu, zakresu i intensywności działań z zakresu ochrony czynnej w kolejnych latach. Ponadto zebrane dane stanowią element dokumentacji przyrodniczej, niezbędnej dla formułowania strategicznych dokumentów, służących ochronie rezerwatu, a przygotowanych przez regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska w Gdańsku.

Efekt społeczny

Ze względu na swój charakter projekt wygenerował także lokalny efekt społeczny. Dotyczy to przede wszystkim wzrostu zrozumienia i akceptacji lokalnego społeczeństwa dla działań dotyczących ochrony przyrody, zwłaszcza w zakresie jej czynnej ochrony poprzez wykorzystanie ekstensywnego rolnictwa. Dzięki współpracy z lokalnymi rolnikami w zakresie zakupu paszy zimowej czy dzierżawy gruntu na kwaterę zimową rośnie akceptacja i zrozumienie dla działań OTOP na terenie rezerwatu.

Do tego wskazać należy także rozpowszechnianie idei wolontariatu, w tym wolontariatu na rzecz ochrony przyrody, wśród społeczeństwa. Zaangażowani wolontariusze przekazują ideę podczas spotkań z odwiedzającymi rezerwat, co skutkuje przyrostem chętnych do współpracy na rzecz ochrony rezerwatu.

Podsumowanie

Celem głównym przedmiotowego projektu było utrzymanie odpowiedniej opieki nad stadem koników polskich i zagwarantowanie ich wykorzystania do czynnej ochrony cennych siedlisk na terenie rezerwatu przyrody „Beka” poprzez:

- a. zapewnienie odpowiedniej opieki w okresie zimowania poza terenem rezerwatu;

- b. kontynuację ekstensywnego wypasu z wykorzystaniem sprawnej i efektywnej infrastruktury;
- c. zwiększenie sukcesu lęgowego kluczowych gatunków ptaków poprzez zastosowanie indywidualnej ochrony gniazd;
- d. utrzymanie sprawnego parku maszynowego służącego do realizacji ochrony czynnej w rezerwacie;
- e. kreowanie zaangażowanych w ochronę przyrody postaw poprzez tworzenie warunków do realizacji pracy wolontariuszy oraz zwiększanie świadomości odwiedzających w zakresie idei ochrony przyrody.

Powyższe cele zostały z sukcesem zrealizowane.

.....
(podpisy i pieczętki imienne)